

Juryrapport

Jan Brouwer Scriptieprijs 2020 – Filosofie

Cleo Foole (Tilburg University)

The Intimate Spectator. On the Perceptual Encounter and Aesthetic Intimacy in the Experience of Art

Wat gebeurt er wanneer een bezoeker van een kunstgalerie oog in oog komt te staan met een kunstwerk, zoals één van de kleurvlakken van Mark Rothko? In haar originele MA-scriptie zet Cleo Foole uiteen hoe er een intieme relatie van betrokkenheid en engagement ontstaat. Deze relatie is vergelijkbaar met de intimiteit van persoonlijke relaties en ontwikkelt zich in vergelijkbare fasen. Om te beginnen vertrekt de relatie vanuit een aanbod van intimiteit. Dat resulteert in complexiteit tussen toeschouwer en kunstwerk waarin iets onthuld wordt. Deze openbaarmaking gaat gepaard met wederzijdse kwetsbaarheid, ten slotte opgevangen door vertrouwen en tederheid. Dat is wat de ontmoeting tussen een toeschouwer en een kunstwerk behelst, aldus Foole.

De scriptie ontwikkelt en onderbouwt dit filosofische beeld deels op basis van argumenten, onder andere voortbouwend op het werk van de Franse fenomenoloog Maurice Merleau-Ponty en de Finse kunstfilosoof Arto Haapala. Nog opmerkelijker dan de aangevoerde argumenten is echter de manier waarop de scriptie van Foole gehoor geeft aan de regel “show, don’t tell”: laat de lezers zelf tot inzichten komen in plaats van hen te instrueren. Op een persoonlijke manier beschrijft en bespreekt Foole voor ons de ervaring om een kunstwerk in een tentoonstelling tegen te komen en erdoor gefascineerd te raken. Tot op zekere hoogte is de ervaring om deze scriptie te lezen, precies zoals door Foole geschetst: een uitnodiging en ontmoeting die in gevoelens van complexiteit en vertrouwen uitmondend.

Een belangrijke rol in de scriptie is er voor een kunstinstallatie getiteld “an exposition”, die de schrijver in het jaar 2017-2018 creëerde en tentoonstelde. De fenomenologie van het bezoek aan deze installatie vormt één van de aanleidingen van het filosofische onderzoek. De verwevenheid van kunst maken en filosofische reflectie is een sterke kant van dit project.

De jury stelde zich wel een paar vervolgvragen. Is het beeld van intieme ontmoeting tussen een afzonderlijke toeschouwer en een kunstwerk alomvattend? De kunstwereld kent immers ook werken die bedoeld zijn om groepsgewijs beschouwd te worden, en waarvan de esthetische en artistieke ervaring intrinsiek sociaal bemiddeld is. Zou deze theorie van esthetische intimiteit ook recht kunnen doen aan dergelijke gevallen? Gelukkig eindigt de scriptie dan ook met een oproep tot “further research” en “new directions” waarin deze vraag beantwoord zou kunnen worden.

Met de MA-scriptie van Cleo Foole belonen wij een bevlogen en inzichtvolle interpretatie van de menselijke ervaring om een kunstwerk te beschouwen, te leren kennen en te appreciëren. Wij zijn haar dankbaar voor het verbreden van onze filosofische kaders en voor de prikkelende en persoonlijke wijze waarop zij dat gedaan heeft.

Prof. dr. J.W. (James) McAllister, hoogleraar wetenschapsfilosofie & wetenschappelijk directeur, Instituut voor Wijsbegeerte, Universiteit Leiden

Prof. dr. J.W. (Jan-Willem) Romeijn, hoogleraar wetenschapsfilosofie Rijksuniversiteit Groningen

De jury vergaderde op 14 februari 2020 onder leiding van KHMW-directeur Drs. J.W. (Jan Willem) Baud, in de aanwezigheid van Prof. dr. R.B. Andeweg, secretaris geestes- en maatschappijwetenschappen KHMW en Saskia de Boer (notulen).